

nyelvészeti programja keretében 1995-ben indított névtani alprogramnak. Vezetésével számos szakdolgozat és PhD-értekezés született.

Gazdag életpályája eseményeinek és eredményeinek részletes számbavételére 60. születésnapja alkalmából D. Máta Mária vállalkozott (Hajdú Mihály 60 éves. Névtani Értesítő 15 [1993]: 9–17), de felvázolja az életutat Kiss Jenő köszöntő írása is, amely a 70. születésnapra készült (A hetvenéves Hajdú Mihály köszöntése. Magyar Nyelv 99 [2003]: 510–512). 2003-ban Juhász Dezső így méltatta az akkor hetvenéves Hajdú Mihályt: „Az, hogy a névtudomány ma virágzik Magyarországon, folyóirata, sorozata van, színvonalas és népes konferenciákat tart, sok tekintetben az ő lelkes szervezőmunkájának köszönhető” (Töretlen hittel a tudomány és az oktatás szolgálatában. Hajdú Mihály munkásságának utóbbi évtizedéről [1993–2003]. In: Hajdú Mihály, Válogatott tanulmányok. 9–13; az idézet lelőhelye: 13; ugyanebben a kötetben megtalálható az 1963 és 2003 közötti publikációk listája is: 467–506). Az utóbbi évtized munkásságáról Kiss Jenő számolt be a közelmúltban (Hajdú Mihály 80 éves. Magyar Nyelv 109 [2013]: 496–497).

Hajdú Mihály tanár úr sokrétű, kiterjedt tudományos és szervező tevékenysége, tudósi, tanári és emberi karaktere példaértékű. Írásai névtudományi, dialektológiai, néprajzi ismereteink forrásául szolgálnak a jövőben is. Szakmai tanácsai, bátorító, baráti szavai, önzetlen segítőkészsége, jóindulatú, derűs személyisége hiányozni fog.

Bölskei Andrea

Domokos Péter (1936–2014)

2014. május 27-én, életének 79. évében elhunyt Domokos Péter az ELTE nyugalmazott egyetemi tanára, a kisebb finnugor népek irodalmának hivatott szakértője.

Domokos Péter tudományos és tudománypolitikai tevékenységének alapköve volt, hogy ő az uralisztikát (finnugrisztikát) komplex tudománynak tartotta, vagyis elismerve a nyelvészet elsődlegességét, indokoltnak és szükségesnek vélte a finnugor (uráli) népek történelmének, anyagi és szellemi kultúrájának, irodalmának kutatását és oktatását is. Ezért nagy csalódást jelentett számára, (és ezt egy cikkében le is írta) hogy Hajdú Péter akadémikus korábbi véleményét megváltoztatva immár a komplexitás lehetetlenségét hangoztatta és 1990-ben az MTA Uralisztikai Komplex Bizottsága beszüntette működését. Az élet inkább Domokos Péter véleményét igazolta, hiszen a nemzetközi finnugor kongresszusokon a nyelvészet mellett folyamatosan jelen vannak az azt jól kiegészítő említett társ-

tudományok is. Aki követi ezt a gondolatmenetet, az talán nem fogja elfogadhatatlannak tartani, hogy egy finnugor nyelvész értékeli egy finnugor irodalmár munkásságát. Ehhez azt kell még hozzátennem, hogy Domokos Péter terjedelmében is lenyűgöző munkáságából csak az általam legfontosabbnak tartott műveket említem meg. A teljes életmű értékelése aligha férne be egy megemlékezés keretei közé.

Domokos Péter 1936. január 15-én született az erdélyi Gyergyóalfaluban Antal Mária és Domokos Pál Péter elsőszülött gyermekeként. A család 1944-ben menekült Magyarországra. Gimnáziumi tanulmányait a híres fasori gimnáziumban kezdte, ahol megismerkedett későbbi jó barátjával, a nemrég elhunyt Váscsolyi Erikkel, a komi nyelv kiváló kutatójával. 1954-ben érettségizett a József Attila Gimnáziumban. 1955-ben kezdte meg egyetemi tanulmányait az ELTE Bölcsészettudományi Karán, magyar–román szakon. Édesapja, a kiváló népzene-kutató belőle is zenetudóst szeretett volna faragni, de ő némi kitérővel az irodalmat választotta. A kitérőt a magyar nyelvészet jelentette, mert nagy hatással voltak rá professzorai: Szabó Dénes, Pais Dezső és Bárczi Géza. De már másodéves korában látogatta a kiváló finnugor nyelvész, Beke Ödön óráit is. Saját bevallása szerint a végső döntést azonban 1960-ban hozta meg, mint azt egy 1962-es cikkéhez 2001-ben írt kommentárjában írja:¹ „1960-ban Budapesten rendezték az első finnugor kongresszust (CIFU-t). E rendkívül fontos és jelentős tudományos esemény egyik szenzációját a szovjet küldöttség jelentette, amelynek – többek között – tagja volt az észti Paul Ariste, az orosz Valerij Černecov, a vogul Evdokija Rombandeeva, a votják Tamara Tepljašina, néhány fiatal cseremisiz és mordvin nyelvész, valamint Vasilij Lytkin, zürjén költő és nyelvtudós. Őt magyar és finn barátai a húszas évek végén látták utoljára Helsinkiben és Budapesten, ösztöndíjasként, majd egy negyed századra eltűnt a börtönök, a lágerek, az Isten háta mögötti szovjet városok száműzöttségében. 1960-ban engedték ki először külföldre. Nyelvészeti előadással és egy új verseskötettel érkezett (benne Petőfi- és Ady-fordításokkal. Ő bízott zürjén irodalmi kutatásaim folytatására, felesége, a votják T. I. Tepljašina pedig barátokat és segítőköt szerzett számomra szülőföldjén. Mint a kongresszus legfiatalabb előadó résztvevőjében ez a kettős találkozás döntötte el bennem végképp, hogy ezentúl a finnugor irodalmak kutatását választom feladatombul.”

Domokos Péternek azonban a diploma megszerzése után még egy kitérőt kellett tennie: 1959 és 1963 között általános iskolai, majd 1965-ig gimnáziumi tanárként dolgozott Budapesten. 1965-ben került a Leningrádi Egyetem finnugor

¹ 2002-ben jelent meg Budapesten a „Domokos Péter írásaiból” c. kötet (Urálisztikai Tanulmányok 11.), amelyben a szerző válogatott tanulmányit gyűjtötte össze, mindegyik írását hosszabb-rövidebb, olykor önkritikus kommentárral ellátva. Ennek a könyvnek 103. lapjáról származik az idézet.

tanszékére, ahol magyar nyelvet oktatott. Ekkor kezdett anyagot, vagyis könyveket gyűjteni későbbi kutatásaihoz, minden bizonnyal ekkor vetette meg későbbi legendás könyvtárának alapjait. Ez a könyvtár a kisebb finnugor népek kultúrájának és különösen irodalmának egyedülálló gyűjteménye, amelyet Domokos még életében a Komi Nemzeti Könyvtárnak ajándékozott, hogy minden kutató rendelkezésére álljon.

1970-ben tért haza. 1970 és 1980 között Hajdú Péternek köszönhetően a szegedi, majd a budapesti finnugor tanszék tudományos kutatója volt. A kutatás mellett persze az oktatásból is kivette részét. Szegeden egyetemi jegyzetként jelent meg összefoglalása az udmurt, a komi, a mari és a mordvin irodalomról. 1972-ben jelent meg első könyve „A finn irodalom fogadtatása Magyarországon”, közel ezer tételes irodalomjegyzékkel. 1973-ban védte meg „Az udmurt irodalom története” c. kandidátusi értekezését, ennek értékelésére még visszatérek.

1980-ban nevezték ki az ELTE Finnugor Nyelvtudományi Tanszékére docensnek, 1986-ban pedig egyetemi tanárnak. Ezt megelőzően 1984-ben védte meg nagydoktori értekezését „A kisebb uráli népek irodalmának kialakulása” címmel. 1992 és 2002 között tanszékvezető volt, ekkor hagyták el a tanszék nevéből a *nyelvtudományi* jelzőt.

Domokos Péter egyik legfontosabb műve kétségtelenül már említett kandidátusi értekezése. Ez azonos címmel nyomtatásban is megjelent 1975-ben az Akadémiai Kiadónál. A vaskos (550 oldalas) kötetet nevezhetnénk az udmurt (voťják) kultúrtörténet enciklopédiájának is. Célját a szerző így fogalmazza meg: „Munkám megkísérli az udmurt irodalom bemutatását oly módon, hogy elemzései érzékeltessék a vizsgált anyag összetettségét, problematikájának gazdagságát, s megadják a helyes ítéletalkotáshoz szükséges mélység és szélességbeli arányokat, megvizsgálja az udmurt irodalmat a maga történetiségében, háttérével és összetevőivel egyetemben, mint egy előttünk ismeretlen múltú és kultúrájú nép újabb időkben keletkezett, de e nép lényegét és sorsát teljességében kifejező, esztétikailag is rangos szellemi építményét” (17). A bevezetés után 40 oldalon tárgyalja az udmurtok történetét, majd közel 140 lapot szentel az udmurt folklór bemutatásának, majd további 30-at az udmurt irodalmi nyelv és írásbeliség kérdésének. „Nem túl sok ez?”, kérdezhetné valaki. Azt hiszem, nem. Hiszen korábban alig tudtunk valamit az udmurtok történetéről (és még ma sem tudunk eleget). Az udmurt irodalom, hasonlóan a rokon népek irodalmához mélyen a folklórban gyökerezik, nem is lenne érthető (különösen a költészet) annak ismerete nélkül. Az irodalmi nyelv problematikájának tárgyalását pedig talán indokolni sem kell.

A könyvben az irodalmi művek, különösen a versek elemzései mintaszerűek, sok a művekből vett idézet és példa. Gyakran közli az eredeti udmurt szöveget is. Így az udmurtul tudók vagy tanulók könnyen összevethetik az eredetit és for-

dítást. Az első és egyben legjelentősebb udmurt költőnek, Ašalči Okinak a verseit részletesen és nagy empátiával elemzi és a kellő súllyal szerepel a műben Gerd Kuzebaj is, az udmurt művelődéstörténet és irodalom legjelentősebb alakja. Az írás és megjelenés időpontjában persze olyanok voltak a politikai viszonyok, hogy bizonyos dolgokról (például 1917-ről, vagy a szocializmus építéséről) csak egyféleképpen lehetett írni, más dolgokról meg hallgatni kellett. Vannak tehát a könyvben olyan megállapítások, amelyekkel a rendszerváltás után valószínűleg a szerző sem értett egyet. A mű hangvétele általában józan, nem nélkülözi a kritikát, de nem haladta meg a korabeli hatalom toleranciáját. Egyeseknek még ez a mérsékelt kritika is sok volt. Mint Domokos egyik cikkéből² megtudjuk, a könyv Udmurtiába is elkerült, ahol a szerző tudta és beleegyezése nélkül lefordították oroszra, és 1978-ban Izsevszkben kétnapos értekezleten szedték ízekre. Ezen Domokost egyesek tévelygőnek, reakciónak, burzsoánacionalistának sőt fasisztának nevezték. Az ügy Moszkvába is elkerült, ahol a Gorkij Világirodalmi Intézetben korrekt állásfoglalást alakítottak ki a könyvről. Ezek után 1993-ban az orosz változat megjelent nyomtatásban és egyetemi tankönyvként használják.

Domokos Péter munkásságában fontos helyet foglalnak el az általa szerkesztett antológiák. A sort az 1974-ben megjelent „Vatka meg Kalmez. Votják mondák és mesék” nyitja meg.

1975-ben az Európa Könyvkiadó jelentette meg a „Medveének” c. antológiát, amelynek alcíme („A keleti finnugor népek irodalmának kistükré”) némileg pontatlan, hiszen a lappokat semmilyen szempontból nem nevezhetjük keleti finnugor népnek. Ettől eltekintve a nyolc részre (vogul/manysi, osztják/hanti, szamojéd, lapp, zürjén, votják/udmurt, cseremis/mari, mordvin) osztott válogatás minden igényt kielégít. Képet ad az említett népek népköltészetéről és szépirodalmáról. A kötet előszava és az egyes részek elé írt bevezetők (ezek szintén Domokos Péter tollából származnak) megvilágítják azokat a körülményeket, amelyek között a válogatásban szereplő művek születtek, illetve informálnak a szépirodalmi művek szerzőiről. Külön érdeme a kötetnek és természetesen a szerkesztőnek, hogy a felvett művek nagyobbik része itt jelent meg először magyarul, vagyis a fordítások kifejezetten a kötet számára készültek. Ebből azt a következtetést is le lehet vonni, hogy a szerkesztő általában a fordítás előtt választotta ki a műveket, vagyis eredeti forrásokból dolgozott és nem érte be azzal, ami már korábban is megjelent magyarul. Ez a vaskos kötet (925 oldal) nemcsak érdekes és értékes olvasmány, hanem az egyetemi oktatásban jól használható, és nap mint nap használt segédkönyv is. A tízezer példány már rég elkelt, de antikváriumokban néha-néha felbukkan egy-egy példány.

² Utószó két könyv új előszavához: *Folia Uralica Debreceniensia* 5 (1998): 113–119.

Ezt követte 1977-ben a Tankönyvkiadónál megjelentetett „Uralisztikai olvasókönyv”. Ebben a szintén vastos kötetben hatvanhat, korábban megjelent tanulmányt és cikket gyűjtött össze a szerkesztő három tematikus csoportra osztva: I. Östörténet – néprajz, II. Népköltészet – mitológia, III. Irodalom. A csoportosításon talán lehetne vitatkozni, de a válogatáson aligha. Elég, ha végignézzük a szerzők névsorát. A magyarokat olyan nevek képviselik, mint Zsirai Miklós, Hajdú Péter, Diószegi Vilmos, Fodor István, László Gyula, Bán Aladár, Munkácsi Bernát, Bereczki Gábor, Voigt Vilmos, Hoppál Mihály, Beke Ödön, Vargyas Lajos, Korompay Bertalan, Szabolcsi Bence, Vikár László, Kálmán Béla, Vászolyi Erik stb. A külföldiek névsora is tiszteletet parancsoló: Karin Mark, Wolfgang Steinitz, Valerij Černecov, Artturi Kannisto, Makar Evsev’ev, Lotz János, Thomas A. Sebeok, Vasilij Lytkin, Erkki Itkonen stb. A kötetet válogatott bibliográfia egészíti ki.

1984-ben a Móra Ferenc Könyvkiadó jelentette meg két kötetben, összesen 815 oldalon a „Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák” c. gyűjteményt. A mű anyagát Domokos Péter válogatta és szerkesztette. Ő írta az előszót, az egyes népeket és mondáikat bemutató rövid bevezetőket, valamint a szövegek megértéséhez szükséges jegyzeteket. A két kötet felületes vizsgálata alapján is világos, hogy összeállításuk szinte emberfeletti munka volt. Erre egyébként az előszóban a szerkesztő is utal: „Megvallom, a válogatás munkája minden előzetes elképzelésemet meghaladó nagy és nehéz vállalkozásnak bizonyult” (18). Talán néhány számadat még jobban érzékelteti a munka nagyságát: a két kötet húsz uráli nép 199 mondáját tartalmazza. Őt-hat kivételével a fordítások e mű számára készültek és a másfél tucat fordító munkájának koordinálása sem lehetett kis feladat. Ennél fontosabb azonban, hogy ebben a két kötetben együtt láthatjuk és olvashatjuk az uráli népek legérdekesebb mondáit, amelyek képet adnak évszázadok vagy évezredek alatt kialakult hiedelmeikről és részben mitológiájukról.

Erről a műről is elmondható, hogy a harmincezer példány már rég elfogyott, én is antikváriumban vettem a saját példányomat, az eredeti ár harmincszorosaért.

2002-ben szintén a Móra jelentette meg „Finnugor regék és mondák” címmel a mű rövidített változatát. Ebből teljesen kimaradt a magyar és a szamojéd anyag, valamint a verses regék stb.

Domokos Péter tudományos pályája kezdetétől írt rövidebb-hosszabb cikkeket, áttekintéseket a kisebb uráli népek irodalmáról. Ezekből nőttek ki azok az összefoglalások, amelyek a Hajdú Péter – Domokos Péter szerzőpáros „Uráli nyelvrokainak” c. egyetemi tankönyvében (Tankönyvkiadó, 1978) olvashatók: Vogul és osztják irodalom 173–184, Zürjén irodalom 192–207, Permjak irodalom 208–209, Votják irodalom 216–229, Cseremiszi irodalom 238–248, Mordvin irodalom 256–257, Finn irodalom 287–298, Észti irodalom 305–322, Karjalai irodalom 325–330, Vepsze, izsór, vót, liv irodalom 333, Lapp irodalom 343–348, Nyenyec irodalom 380–385. Az összefoglalások informatívak, olvasmá-

nyosak, a szerző számos idézettel, elsősorban versekkel illusztrálja mondanivalóját, amelynek megfogalmazásakor egyértelműen irodalmi (és nem politikai) szempontokat érvényesített, bár a kötetben (a Hajdú Péter írta részekben is) még jelen vannak a korra jellemző sztereotip kifejezések. Ezek az összefoglalások megjelentek németül is. Először a szerző „Handbuch der uralischen Literaturen” (Studia Uralo-Altaica 18. Szeged, 1982) c. kötetében, majd Hajdú – Domokos „Die uralischen Sprachen und Literaturen” (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987) c. könyve második részeként. A finn nyelvű változat Tuomo Lahdelma fordításában 1983-ban jelent meg, „Itäisten suomalais-ugrilaisten kansojen kirjallisuudesta” (Tietolipas 91. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki) címmel. Ez nem tartalmazza a magyar, a finn, az észt és a lapp irodalomról szóló részeket.

Ilyen előzmények (az antológiák szerkesztése és az egyes uráli népek irodalmának bemutatása) után várható volt a szintézis elkészítése. Ennek folyamatáról Klima László így ír 1996-ban: „1980-tól Domokos Péter az ELTE Finnugor Tanszékének oktatója. Pályájának ez a napjainkig tartó szakasza az anyaggyűjtés újabb periódusával kezdődik. Az Országos Széchényi Könyvtárban végzett rendszeres munka (közben a könyvtár finnugor referensének feladatait is ellátja), és külföldi tanulmányutak nyomán gyűlik össze az az anyag, amely lehetővé teszi 1984-ben az összefoglalást: „A kisebb uráli népek irodalmának kialakulása” című akadémiai doktori értekezés megírását. Az opponensi vélemények már tükrözik a felismerést: Domokos Péter munkássága új tudományág megszületését eredményezte. Talán érdemes kitérni pár szó erejéig arra, hogy bírálói felemlégetik: a finnugor irodalom, mint olyan, valójában nem is létezik, nem kutatható, a finnugor irodalmi kutatások egy nem létező fogalmat járnak körül. Némileg értjük is ezt a nézetet, alapja az lehet, hogy a bírálók finnugor irodalom címen csak a szépirodalomra gondolnak, s megállapítják, hogy a kis finnugor népeknél az bizony elég fejletlen, színvonala elmarad a nagy kulturális hagyományokkal rendelkező népek szépirodalmának színvonalától. Látni kell azonban, hogy Domokos Péter az irodalmi kutatásokat valójában a vizsgált kör egész írásbeliségére kiterjeszti, minden írásos emléket, próbálkozást az adott történelmi környezetben értékeli. Ez a tudományos tevékenység önmagában is fejlesztően hat finnugor rokonaink irodalmára, irodalmi és kulturális életére. Ilyen szerepet a kis finnugor népek életében egyetlen más tudós munkássága sem játszott napjainkban.”³

A disszertáció ugyanezzel a címmel 1985-ben jelent meg az Akadémiai Kiadónál. A szerző az uráli irodalmakat hét csoportba sorolja, kellő indoklással: I. magyar, II. finn, észt, III. mordvin, cseremis, votják, komi-zürjén, komi-permják, IV. vogul, osztják, nyenyec, szölkup, V. karjalai, VI. lapp, VII. lív, vót, vepsze,

³ Klima László, Domokos Péter 60 éves. In: Ünnepi könyv Domokos Péter tiszteletére. (Urálisztikai Tanulmányok 7. Budapest, 1996) 9.

inkeri. A továbbiakban a magyar, a finn és az észti irodalommal nem foglalkozik, valamint az enyecével és a nganaszával sem. Ez utóbbi kihalóban lévő népeknek nincs számba vehető irodalma. „... az önálló kultúra, irodalom, írásbeliség küszöbére (önhibáján kívül) egyikük sem jutott el...” – írja a szerző (41).

A könyv második részében (A kisebb uráli népek irodalmának áttekintése) jól megválasztott szempontok szerint halad végig a tárgyalt csoportokon, egyező és megkülönböztető vonásokat keresve és találva a kisebb uráli irodalmak között. Foglalkozik a könyvkiadás, a példányszámok, az olvasottság, a tankönyv és iskola, a sajtó, a színház és a nemzeti tudományok helyzetével is. Az egyes irodalmak, szerzők, művek értékelésével – érthető módon – itt nem foglalkozik.

Ez a mű is megjelent oroszul 1993-ban Joskar-Olában.⁴

Domokos Péter időrendben következő könyve több tudományág határán mozog: „Szkítiától Lappóniáig. A nyelvrokonság és az őstörténet kérdéskörének visszhangja irodalmunkban” (Akadémiai Kiadó, 1990).⁵ A némileg rejtélyes főcímet az alcím tökéletesen és pontosan megmagyarázza. Hozzá kell tenni, hogy az *irodalmunkban* szó a lehető legszélesebb értelemben értendő, tehát az is állhatna helyette, hogy *kultúránkban*. Domokos Anonymustól napjainkig mutatja be konkrét adatokkal, rengeteg idézettel, pontos hivatkozásokkal, hogy a címben jelzett témák milyen ellentmondásos reakciókat váltottak ki (és tegyük hozzá, váltanak ki ma is) a magyar szellemi életben. Többször is sajnálkozik amiatt, hogy a magyar társadalom jelentős része nem tudta elfogadni a finnugor nyelvrokonságot és ennek szerepét a magyar őstörténetben. A szerző sok jellemző példája közül csak egyet említek, Arany Jánosét. Arany az MTA főtitkáráként gyakran foglalkozott finnugor témákkal, pozitívan nyilatkozott Reguly Antalról és világosan látta, hogy a magyar nyelvészek feladata a nyelvrokonság kutatása (123–124). Ugyanakkor a hetvenes években írt, nem a nyilvánosságnak szánt, de fennmaradt fecniken szatirikus éllel, sértődött hangnemben bírálja a nyelvészeket, többek között azért, mert a magyar szavakat idegen nyelvekből származtatják. A szerző így kommentálja Arany magatartását: „Értjük Arany igazát, megbántottsága jogos, mert legyenek bármilyen makacs dolgok a tények, a magyar őstörténet ügyében mindenképpen nagyobb tapintattal, beleérzéssel, megértéssel kellett volna nyilatkoznia – bárkinek is. Hiába győzedelmeskedett a finnugor tanítás is, nyert katedrát és csatát a török tábor ellen, látványos diadalával, elismertetésével valamit (amit korábban sem nyert még el: szimpátiát, érdeklődést) igen hosszú időre el is veszített. Végképp »elszakadt a tömegektől«, meglehetősen egyoldalú, elzárkózó, helyenként agresszív tudományá vált” (127). A kiemelés tőlem való, mert részletes kifejtés híján nem

⁴ Itt említem meg, hogy a két, oroszul megjelent kötetéről Mizser Lajos írt ismertetést az Alföld. c. folyóirat 47/3 (1996. március) számában. A szöveg az interneten is elérhető.

⁵ A könyv második, átdolgozott kiadása 1998-ban jelent meg az Universitas Kiadónál.

tudom értelmezni, illetve tévesnek tartom ezt a megállapítást. Azt pedig végképp nem hiszem, hogy tapintattal, megértéssel rá lehetett volna venni a délibábos nézetek híveit, hogy elfogadják a szerző által is vallott tudományos igazságot. A dolog ma sem így működik. A könyv egyébként hallatlanul érdekes olvasmány, rengeteg információval. Látszik, hogy milyen hosszú kutatómunka eredménye.

Domokos Péter más formában is kiváló művelője volt a tudománytörténetnek: három kismonográfiát írt a „Múlt magyar tudósai” sorozatba:

Hunfalvy Pál (Paládi-Kovács Attila társszerzővel). Akadémiai Kiadó, Budapest. 1986; Kállay Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1990; Barna Ferdinánd. Akadémiai Kiadó, Budapest. 1991.

2002-ben jelentette meg a „Domokos Péter írásaiból” c. kötetet (Urálisztikai Tanulmányok 11). Ennek anyagát saját maga válogatta. Ez azért szerencsés megoldás, mert így egyértelmű, mit tartott fontosnak, újra publikálandónak. A kötetbe több olyan írását is felvette (pl. „Létezik-e finnugor irodalomtudomány?”, 193–198.), amelyek az általa művelt tudományterület egzisztenciális kérdéseit taglalják. A cikkhez utólag az alábbi kommentárt fűzte: „Több nyelven is megjelent cikk. Aktualitását azért nem vesztette el, mert egyre-másra lépnek fel újabb vitatkozó szkeptikusok e diszciplína létjogosultságával kapcsolatban. Az itt következő további írások közül több is szorosan kapcsolódik a felvetett kérdéshez, s reményeim szerint a létezését bizonyítják” (198). A megemlékezés műfaja aligha alkalmas arra, hogy felsorakoztassuk e bonyolult kérdéssel kapcsolatban az érveket és ellenérveket, vagy hogy a megemlékezés írója részletesen kifejtse saját véleményét. Azt azonban feltétlenül el kell mondanom, hogy a gyakorlat igazolta Domokos Pétert: művei léteznek és hatnak. És bizonyára lesznek, akik folytatják az általa megkezdett munkát.

Úgy illik, hogy röviden megemlékezzünk Domokos Péter tudományszervező tevékenységéről is. Az MTA Modern Filológiai Bizottságának tagja, majd titkára, 1997-től elnöke. Az 1980-as évektől a Filológiai Közlöny szerkesztőbizottságának tagja, később elnöke. Az MTA Uralisztikai Komplex Bizottságának titkára 1975–1985. A Finnugor Kongresszusok Nemzetközi Bizottságának (ICFUC) 1985-től rendes tagja, 2010-től tiszteletbeli tagja.

Domokos Péter 1960 óta több mint 50 éven át a Nemzetközi Finnugor Kongresszusok állandó résztvevője volt. A legutóbbi piliscsabai kongresszuson (2010) úgy üdvözölhettem, mint az egyetlen tudóst, aki minden kongresszuson részt vett. Fontos szerepe volt abban, hogy az 1975-ös budapesti finnugor kongresszustól kezdve az irodalmi szekció helyet kaphatott a finnugrisztika hagyományos tudományágai között. Közreműködött a Finnugor Írók Szövetsége megalapításában (1989), melynek megalakulásától alelnöke, 1993-tól 1996-ig elnöke, 2004 óta pedig ismét alelnöke volt.

Kitüntetései: A Munka Érdemrend ezüst fokozata (MTA), 1986; Az Udmurt ASzSzk Legfelsőbb Tanácsának díszoklevele (Szovjetunió, Izsevszk), 1989; Az

Udmurt Kenes Nemzeti Társaság diplomája és díja (Oroszország, Udmurt Köztársaság, Izsevszk), 1996; A Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje, 1996; Az E. W. Ponkkala Alapítvány kitüntetése és díja (Finnország, Helsinki), 1998; Az Észk Köztársaság Elnökének Pro Terra Mariana Érdemrendje, V. fokozat, 1999; A Finn Köztársaság elnöke által adományozott Fehér Rózsa Érdemrend lovagja, 2002; A Komi Állami Egyetem kitüntetése, 2005; A Mari Köztársaság külföldieknek adható legmagasabb kitüntetése, 2006; A Szentpétervári Állami Egyetem díszdoktora, 2006; Puskin-érem Vladimir Putin orosz elnöktől, 2006.

Csúcs Sándor

Mark Newbrook (with Jane Curtain and Alan Libert): Strange Linguistics

A skeptical linguist looks at non-mainstream ideas about language

LINCOM Europa. München, 2013. 388 o.

Tudtam, hogy a világ más tájain is burjánzanak a nyelvek eredetével, történetével, kapcsolataival foglalkozó áltudományos nézetek, de tapasztalataim szerint a szakemberek leginkább csak egyes, nyelvészettel foglalkozó személyek azon ötleteit szokták bírálni, amelyek a nyelvtudomány módszereit kétségbe vonják vagy éppen felrúgják, és meghökkentő elképzeléseket tárnak a világ elé a tudományt nem ismerőket megtévesztendő. A most ismertetendő kötet annak a hagyománynak fordít hátat, hogy szakember nem foglalkozik a primitív nézetekkel. A nonszensz nyelvészet termékeiből válogatott a szerző, hangsúlyozza, hogy minden értelmetlenség tárgyalására nincs hely; ez persze nem is baj, de erős a gyanúm, hogy lehetetlen is volna minden ilyen fölkutatni, elolvasni, röviden összefoglalni és megjegyzésekkel ellátni. Nyilván jórészt ezzel magyarázható, hogy az uráli nyelvekkel kapcsolatos téveszmék csak igen szerény mértékben vannak képviselve, másrészt az is közrejátszhatott ebben, hogy csak kisebb részüik publikálódott „olvasható” nyelveken.

Mivel jó ideje figyelem szűkebb szakmánkat, az uralisztikát érintő tudománytalan vagy kvázitudományos tevékenységet, igyekeztem megismerkedni e kötetrel már csak azért is, hogy megtudjam, az uralisztikát hiteltelenné tenni törekvő megnyilatkozások mennyire keltették föl a nyelvészeti társtudományok művelőinek figyelmét. A következőkben e szempont mellett természetesen igencsak szemezgetve azzal is megismertetem az olvasót, miféle egyéb képtelenségeket állítottak elő világszerte az áltudományok művelői.

Newbrook klasszika filológiát és nyelvészetet tanult, több ázsiai és ausztráliai egyetemen oktatott, és több éven át az Ausztráliai Szkeptikusok (Australian Skeptics) nyelvészeti konzultánsa volt (ezt l. www.csicop.org/author/marknewbrook).